

โครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จ.นครศรีธรรมราช

โครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง เป็นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ทรงห่วงใยความเดือดร้อนและความทุกข์ยากของประชาชนในพื้นที่ อำเภอปากพนัง เขตเชียรใหญ่ ชะอวด ร่อนพิบูลย์ จุฬาภรณ์ เฉลิมพระเกียรติ พระพรหม บางส่วนของอำเภอลานสกา อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช รวมถึงพื้นที่บางส่วนของอำเภอ ควนขนุน อำเภอ ป่าพยอม จังหวัดพัทลุง และบางส่วนของอำเภอระโนด จังหวัดสงขลาด้วย ซึ่งบริเวณดังกล่าว มีประชาชนมากกว่า ๖๐๐,๐๐๐ คน มีพื้นที่ประมาณ ๑.๙ ล้านไร่ พื้นที่ทั่วไปในลุ่มน้ำนี้เป็นพื้นที่ลุ่ม มีความอุดมสมบูรณ์มาแต่โบราณกาล และมีแม่น้ำปากพนังไหลผ่าน จึงมีชื่อว่า "ลุ่มน้ำปากพนัง" แหล่งอยู่อาศัยน้ำ ทางภาคใต้ของประเทศไทยในสมัยโบราณ

แผนการดำเนินงานโครงการฯ

โครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้รับอนุมัติจากคณะ รัฐมนตรีเริ่มดำเนินงานตั้งแต่วันที่ ๗ พฤศจิกายน ๒๕๓๘ ระยะเวลาดำเนินการ ๘ ปี ๒๕๓๘-๒๕๔๕ ต่อมาคณะรัฐมนตรีให้ขยายระยะเวลาดำเนินการเป็น ๑๐ ปี ให้แล้วเสร็จ ปี ๒๕๔๗ งบประมาณ ดำเนินการ ๑๕,๘๕๒.๓๕ ล้านบาท แบ่งเป็นแผนงานด้านระบบชลประทาน และโครงการสร้างพื้นฐาน ๑๓,๓๗๙.๖๐ ล้านบาท และแผนปฏิบัติการแก้ไขและพัฒนาสิ่งแวดล้อมเป็นเงิน ๒,๔๗๒.๗๕ ล้านบาท มีแผนงานดำเนินการ แบ่งออกเป็น ๕ แผนงานหลักประกอบด้วย

๑. แผนงานด้านก่อสร้างระบบชลประทาน
๒. แผนงานด้านการพัฒนาการประมง
๓. แผนงานด้านการพัฒนาอาชีพและส่งเสริมรายได้
๔. แผนงานด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อม
๕. แผนงานด้านการบริหารจัดการโครงการฯ

ดำเนินงานโดยกรมชลประทาน รับผิดชอบก่อสร้างระบบชลประทานและโครงสร้างพื้นฐานเพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำ ปัญหาน้ำเค็มรุกเข้าพื้นที่เพาะปลูก ปัญหาน้ำประปา และบรรเทา อุทกภัยซึ่งเป็นการที่ต้องดำเนินการเป็นลำดับแรก ของการดำเนินงานโครงการฯ โดยกรม ชลประทานได้แบ่งงานที่ดำเนินการ เป็น 4 กิจกรรม

- ๑.๑ กิจกรรมก่อสร้างประตูระบายน้ำอุทกวิภาชประสิทธิ์
- ๑.๒ กิจกรรมก่อสร้างระบบระบายน้ำสายหลัก พร้อมอาคารประกอบ
- ๑.๓ กิจกรรมก่อสร้างคันแบ่งเขตน้ำจืด-น้ำเค็ม ๙๑.๕๐ กม.
- ๑.๔ กิจกรรมก่อสร้างระบบชลประทาน ๕๒๑,๕๐๐ ไร่

งบประมาณดำเนินการ ๑๓,๓๗๐.๖๐ ล้านบาท เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปีงบประมาณ ๒๕๓๘ โดยมีกิจกรรมก่อสร้างดังนี้

๑.๑ กิจกรรมงานก่อสร้างประตูปรับน้ำอุทกวิทยาประสิทธิ

สร้างที่บ้านบางปี ตำบลหูล่อง อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีช่อง ระบายน้ำรวม ๑๐ ช่อง ขนาดกว้างช่องละ ๒๐ เมตร ติดตั้งบานประตูเพื่อปิด - เปิด บังคับน้ำ สามารถระบายน้ำได้ ๑,๔๓๐ ลูกบาศก์เมตรต่อวินาที เริ่มใช้งาน เดือนตุลาคม ๒๕๔๒

๑.๒ กิจกรรมก่อสร้างระบบระบายน้ำสายหลักและอาคารประกอบ

โดยก่อสร้างคลองระบายน้ำเพิ่มเติมจำนวน ๓ สาย และขุดลอกขยาย คลองเดิม ๒ สาย พร้อมก่อสร้างประตูปรับน้ำ ๔ แห่งประกอบด้วย

(๑) ขุดคลองระบายน้ำฉุกเฉิน เป็นคลองที่ก่อสร้างใหม่ ยาวประมาณ ๕ กิโลเมตร ขนาดก้นคลองกว้าง ๕๖ เมตร ลึก ๓.๕๐ เมตร พร้อมก่อสร้างประตูปรับน้ำ ขนาดกว้าง ๑๒ เมตร สูง ๕.๒๕ เมตร ๔ ช่อง สามารถระบายน้ำได้ ๒๑๐ ลูกบาศก์เมตร ต่อวินาที

(๒) ขุดลอกขยายคลองบางโต - ท่าพญา คลองบ้านเพิง และคลองบางไทรปก ขุดลอกคลองระบายน้ำ ที่มีอยู่เดิม ๔ สาย ความยาวรวมประมาณ ๓๓ กิโลเมตร ขนาดก้นคลองกว้าง ๒๐ เมตร ลึก ๓ เมตร พร้อมก่อสร้างประตูปรับน้ำขนาดบานระบายน้ำกว้าง ๖ เมตร สูง ๔.๕ เมตร ๓ ช่อง สามารถระบายน้ำได้ ๑๓๐ ลูกบาศก์เมตรต่อวินาที

(๓) ขุดคลองหน้าโกฏี ขุดคลองระบายน้ำสายใหม่ ยาวประมาณ ๗.๕ กิโลเมตร ขนาดก้นคลองกว้าง ๑๐๐ เมตร ลึก ๓.๕๐ เมตร พร้อมก่อสร้างประตูปรับน้ำคลองปากพนัง (เสือหิ่ง) ขนาดบานระบายน้ำกว้าง ๑๒ เมตร สูง ๗.๒๕ เมตร ๓ ช่อง สามารถระบายน้ำได้ ๓๕๐ ลูกบาศก์เมตรต่อวินาที

(๔) ขุดคลองชะอวด - แพรกเมือง ขุดคลองระบายน้ำสายใหม่ ยาวประมาณ ๒๖ กิโลเมตร ขนาดก้นคลองกว้าง ๑๕๐ เมตร ลึก ๕ เมตร พร้อมก่อสร้างประตูปรับน้ำขนาด บานระบายน้ำกว้าง ๑๒.๕๐ เมตร สูง ๗ เมตร ๕ ช่อง สามารถระบายน้ำได้ ๕๔๐ ลูกบาศก์เมตรต่อวินาที และสร้างคันกันทรายบริเวณปากคลอง ยาว ๓๐๐ เมตร

(๕) คลองระบายน้ำหัวไทร เป็นการขุดขยายคลองธรรมชาติเดิมให้ กว้างขึ้น โดยมีขนาดก้นคลองกว้าง เฉลี่ย 4 เมตร ความยาวรวมตลอดสายประมาณ ๔๘.๖ กิโลเมตร

๑.๓ กิจกรรมงานก่อสร้างคันแบ่งเขตน้ำจืดและน้ำเค็ม

ระยะทาง ๙๑.๕ กิโลเมตร เพื่อแบ่งเขตการประกอบอาชีพให้ชัดเจน ลดปัญหาการ ขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ลดปัญหาการขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และการควบคุมมลภาวะ มิให้เกิดการ เน่าเสีย โดยใช้แนวถนนเดิมของ รพช. กรมทางหลวง กรมโยธาธิการ

๑.๔ กิจกรรมงานก่อสร้างระบบชลประทาน

ก่อสร้างและปรับปรุงระบบชลประทาน ๓ โครงการ เพื่อส่งน้ำให้แก่พื้นที่ประมาณ ๔๑๒,๔๐๐ ไร่ โดยก่อสร้างระบบชลประทานฝ่ายไม้เสียบ และอ่างเก็บน้ำห้วยน้ำใส

ดำเนินงานโดยกรมประมง เพื่อส่งเสริมระบบชลประทานน้ำเค็มพื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำ และส่งเสริมการ เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในพื้นที่โครงการฯ ประกอบด้วยแผนงานหลัก ๓ แผนงาน คือ แผนงานพื้นฟูทรัพยากรสัตว์ น้ำ แผนงานพัฒนาการเพาะสัตว์น้ำ แผนงานปรับปรุงพื้นที่การเลี้ยงกุ้ง ดำเนินการปี ๒๕๔๕-๒๕๔๗ งบประมาณ ๒๐๒.๘ ล้านบาท

ดำเนินงานโดยหน่วยงานต่าง ๆ ในสังกัดกระทรวงเกษตร เช่น สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและ สหกรณ์ กรมวิชาการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงมหาดไทย กระทรวง อุตสาหกรรม กระทรวงศึกษาธิการ ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมผลผลิตในภาคการเกษตรและพัฒนาอาชีพเสริมนอกภาคเกษตร รวมทั้ง การสร้างอาชีพทดแทนภายหลังการเลิกเลี้ยงกุ้งของผู้เลี้ยงกุ้งในเขต น้ำจืดหลังปี ๒๕๔๗

เพื่อบำบัดฟื้นฟูคุณภาพสิ่งแวดล้อมในพื้นที่โครงการฯ รวมทั้งติดตามตรวจสอบคุณภาพสิ่งแวดล้อม และกำหนด มาตรการป้องกันผลกระทบสิ่งแวดล้อม

เพื่อติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานโครงการ การอำนวยความสะดวกและการประชาสัมพันธ์ โครงการฯ มีแผนงานหลัก ๓ แผน ประกอบด้วย แผนงานอำนวยความสะดวก แผนติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานโครงการฯ แผนงานประชาสัมพันธ์ ผลประโยชน์ของโครงการฯ

๑. ป้องกันการรุกรานของน้ำเค็มเข้าไปทำลายพื้นที่การเกษตรในพื้นที่น้ำจืด

๒. เกิดแหล่งน้ำจืดประมาณ ๗๐ ล้านลูกบาศก์เมตร เป็นประโยชน์กับพื้นที่เพาะปลูก สองฝั่งลำน้ำในฤดูฝนประมาณ ๕๒ ไร่ ในฤดูแล้งประมาณ 240,000 ไร่ และใช้เป็นแหล่งน้ำจืดเพื่อการอุปโภคบริโภคด้วย

๓. คลองระบายน้ำของโครงการสามารถลดพื้นที่ที่เคยเกิดอุทกภัยในแต่ละปีลงได้มาก เพราะสามารถระบายน้ำให้ไหลลงสู่ทะเลได้สะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น

๔. ขจัดปัญหาความขัดแย้งระหว่างเกษตรกรรังกุ้งและเกษตรกรที่เพาะปลูกพืช เนื่องจากมีการแบ่งเขตการใช้ที่ดินอย่างชัดเจน

๕. แม่น้ำปากพนังและลำน้ำสาขา เป็นแหล่งเพาะเลี้ยงและขยายพันธุ์สัตว์น้ำจืด

๖. ช่วยฟื้นฟูระบบนิเวศในลุ่มน้ำปากพนังให้กลับคืนเข้าสู่สภาพเดิมในอดีต

รายละเอียดเวลาและสรุปแผนงานโครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ (ขยายใหม่)

แผนการดำเนินการ	ระยะเวลาดำเนินการ				รวมงบประมาณ (ตามแผนฯ)
	๒๕๔๕		๒๕๔๖	๒๕๔๗	
	งบฯ ตามแผน	งบฯ ที่ได้รับ			
1. แผนงานด้านการก่อสร้างระบบชลประทาน	๗๕๖.๙๓	๗๕๖.๙๓	๒,๑๕๗.๑๙	๑,๒๖๒.๘๐	๔,๑๗๖.๕๒
2. แผนงานด้านการพัฒนาประมง	๖๔.๐๗	๕๑.๓๐	๘๐.๗๘	๕๘.๐๐	๒๐๒.๘๕
3. แผนงานด้านการพัฒนาอาชีพและส่งเสริมรายได้	๑๖๖.๔๕	๑๓๐.๗๗	๓๙๔.๒๕	๔๓๐.๔๔	๙๙๑.๑๔
4. แผนงานด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อม	๔๘.๐๗	-	๒๐๒.๙๕	๓๙๑.๕๑	๖๕๒.๕๕
5. แผนงานด้านการบริหารจัดการ	๕.๘	-	๓.๘๐	๓.๘๐	๑๓.๘๐
รวมทั้งสิ้น	๑,๐๔๑.๓๔	๙๓๙.๐๐	๒,๘๓๘.๙๗	๒,๑๕๖.๑๕	๖,๐๒๖.๔๖

หมายเหตุ ผลการดำเนินงาน ๒๕๓๗ - ๒๕๔๔ ใช้งบประมาณ ๗,๒๔๒.๑๔ ล้านบาท ผลงานด้านก่อสร้างระบบชลประทาน ถึงวันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๔๗ ผลงาน ๙๓.๓๕%

ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน

๑. คุณภาพน้ำในแม่น้ำปากพนังดีขึ้น

การบริหารจัดการปิด - เปิด ประตูระบายน้ำอุทกวิภาชประสิทธิ์ และการรักษาระดับน้ำ ในแม่น้ำปากพนัง ในระดับที่เหมาะสม ทำให้คุณภาพน้ำด้านเหนือน้ำมีคุณภาพดีขึ้น เป็นน้ำจืด ที่เหมาะสมแก่การเกษตรกรรม

๒. ลดปัญหาน้ำท่วมพื้นที่เกษตรกรรม

การขุดลอกคลองธรรมชาติ และการกำจัดผักตบชวาในเขตน้จืด ทำให้การไหลเวียนของน้ำดีขึ้น ประกอบกับการบริหารประตูระบายน้ำอุทกวิภาชประสิทธิ์ และประตูระบายน้ำฉุกฉิน ทำให้สามารถระบายน้ำส่วนเกินในพื้นที่

นที่ออกสู่ทะเลได้เร็วขึ้น ช่วยบรรเทาปัญหาน้ำท่วมขังในพื้นที่ เกษตรกรรมทั้ง ๓ อำเภอ คือ ปากพนัง เชียรใหญ่ และหัวไทร

๓. การเกิดน้ำเปรี้ยวลดลง

น้ำเปรี้ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังเกิดขึ้นบ่อยที่บริเวณป่าพรุกุมแป เนื่องจากระดับน้ำ ในคลองซ้อง ซึ่งเป็นคลองสาขาของคลองปากพนังลดลง ทำให้ดินในป่าพรุทำปฏิกิริยากับอากาศ ทำให้เกิดน้ำเปรี้ยว แต่การควบคุมระดับน้ำในคลองปากพนัง และคลองซ้องจะทำให้เกิดน้ำเปรี้ยวลดลง

๔. การทำนาในพื้นที่เป้าหมายเริ่มขยายตัว

จากการตรวจสอบข้อมูลเปรียบเทียบพื้นที่การทำนาข้าว ก่อน - หลังการบริหารจัดการ ประตูระบายน้ำอุทกวิภาชประสิทธิ์ พบว่า ผลผลิตข้าวในพื้นที่เป้าหมายเพิ่มขึ้นจากเดิม กล่าวคือ

- พื้นที่ปลูกข้าว ๒๕๔๒ (ก่อนการใช้งาน ปตร.๑)

นาปี ๒๗๒,๙๖๔ ไร่ นาปรัง ๑๖,๐๐๐ ไร่

- พื้นที่ปลูกข้าว ปี ๒๕๔๓ (ภายหลังการใช้งาน ปตร.๑)

นาปี ๓๒๒,๗๓๔ ไร่ นาปรัง ๙๕,๒๐๙ ไร่

- พื้นที่ปลูกข้าว ปี ๒๕๔๔

นาปี ๓๕๘,๒๓๓ ไร่ นาปรัง ๑๕๑,๓๙๒ ไร่

- พื้นที่ปลูกข้าว ปี ๒๕๔๕

นาปี ๓๔๗,๙๑๐ ไร่ นาปรัง ๗๔,๐๔๐ ไร่

(ลดลงเนื่องจากประสบปัญหาภัยแล้งและทำนบของชำรุด น้ำเค็มรุกเข้าในแม่น้ำปากพนัง)

- พื้นที่ปลูกข้าวปี ๒๕๔๖/๒๕๔๗ ปลูกข้าวนาปี ๔๘๐,๘๕๔ ไร่ นาปรัง ๑๔๓,๔๗๙ ไร่ ผลผลิตนาปี

๒๕๖,๔๕๐ ตัน นาปรัง ๕๙,๔๘๙ ตัน ผลผลิตเฉลี่ยข้าวนาปี ๔๘๙ ก.ก./ไร่ นาปรัง ๕๙๐ ก.ก./ไร่

๕. เป็นแหล่งน้ำดิบสำหรับผลิตน้ำประปา

การเก็บน้ำจืดในคลองปากพนัง ด้านเหนือน้ำของ ปตร. อุทกวิภาชประสิทธิ์ สามารถแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำดิบ สำหรับทำ น้ำประปาเพื่อการอุปโภคบริโภค ในเขตอำเภอปากพนัง ซึ่งเคยมีปัญหา น้ำประปามีรสกร่อยและมีกลิ่นในฤดูแล้ง นอกจากนี้ยังสามารถรองรับการขยายตัวของระบบประปาในเขตอำเภอเชียรใหญ่ และอำเภอหัวไทรในอนาคต จากบริการน้ำประปา ๖,๓๐๐ครัวเรือน ในปี ๒๕๔๒ เป็น ๗,๕๐๐ ครัวเรือน ในปี ๒๕๔๖

๖. การขยายตัวของการทำงานกึ่งในเขตน้เค็ม

ในปีงบประมาณ ๒๕๔๕ โครงการฯ ได้ขุดลอกคลองธรรมชาติในพื้นที่น้ำเค็มแล้วบางส่วน ทำให้ราษฎรมีน้ำเค็มคุณภาพดี สำหรับใช้ในการเลี้ยงกุ้ง และมีการขยายพื้นที่การทำงานกึ่งในเขตน้เค็มเพิ่มขึ้น